

Výběr zemských berní

14.11.2018

-
- Žádost panovníka zemské berně -> povolení druhu a výšky berní zemským sněmem – většinou na několik let dopředu (ale i jednorázové)
 - Lhůty k vybírání berní nařizovány 2x-3x ročně v délce 2-3 týdnů
 - Den, nařízený zemským sněmem = počáteční den lhůty ke shromáždění přiznávacích berních listů od poplatníků -> kontrola a zhodnocení berním úřadem
 - Zákaz platit berni za jiné
 - 80.l.16.st prosazení dualismu berních úřadů – Brno, Olomouc
 - Berní úřady společné pro všechny stavy

Výběrčí berní

- Na každou berni samostatný výběrčí – jmenováni na zemském sněmu při schvalování berně (kromě výběrčího posudného – jmenován králem/královským podkomořím) X konec 16.st. více berní na jeden úřad
- Do každé skupiny výběrčích mělo být voleno po jedné osobě z každého stavu X nedodržováno
 - Krajští berníci obsazování z řad menších zemských úředníků (komorník, sudí menšího zemského práva) nebo měšťany (olomouckými a brněnskými)
 - Někdy více skupin výběrčích pro konkrétní typy berní
 - Placení zemí
 - Zajištění prostor pro vybírání berní – většinou v měšťanském domě
 - Zajištění kancelářského materiálu, truhel,...
 - Tvorba a aktualizace přiznávacích register
 - Po zaplacení berně vydána poplatníkovi kvitance a sněmu složeny účty z přijatých peněz

Účel vybírání berní

- Korunovace
 - Povinná, na financování panovníkovy cesty na Moravu
- Královská svatba
 - Moravskými stavy vnímána jako dar panovníkovi
- Královský dvůr
- Válečná pomoc (berně turecká)
- Úhrada říšský/panovníckých a zemských dluhů
- Zemské potřeby
 - Platy zemským lékařům, úředníkům a služebníkům
 - Ryze interní záležitost zemských sněmů

Průběh vybírání daní

I.A. Shromažďování, uspořádání a kontrola podkladů pro vypracování odhadního rejstříku

I.B. Vypracování odhadního rejstříku

II.1.A.a. Shromažďování, uspořádání a kontrola berních přiznání

II.1.A.b. Shromažďování a zabezpečení berních peněz

II.1.B. Vypracování příjmových zápisů berního rejstříku

II.2.A. Vyplácení berních peněz

II.2.B. Vypracování soupisu vydání

II.3. Složení účtů komisaři

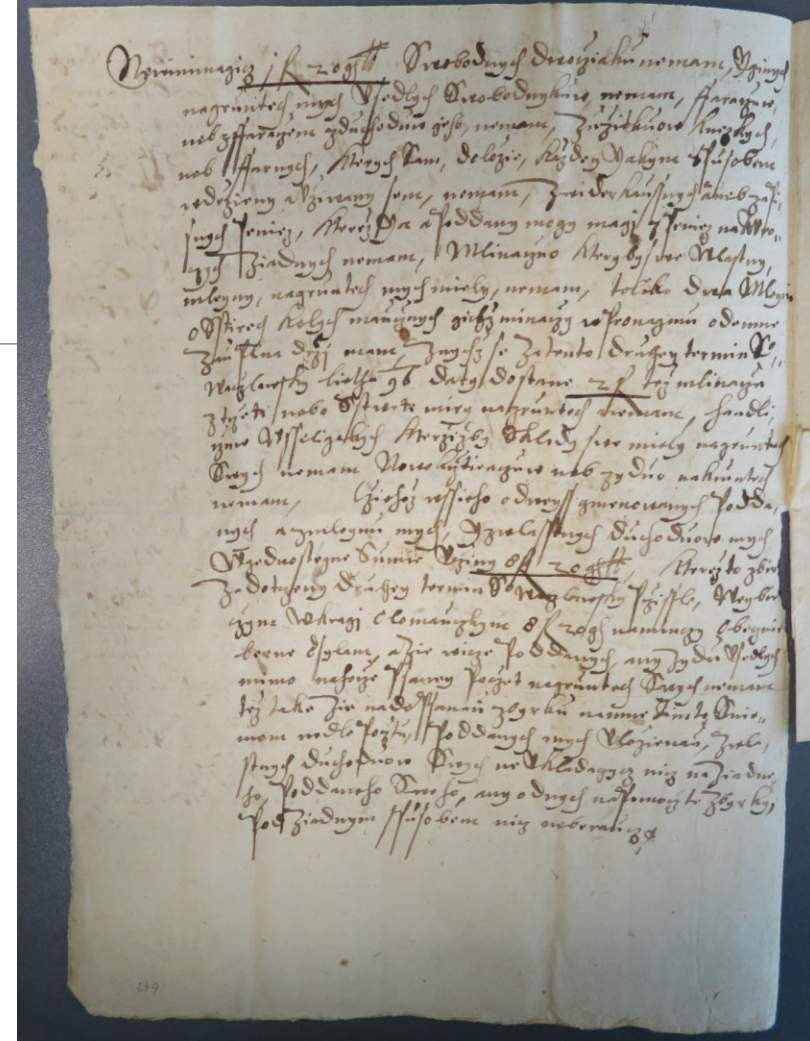
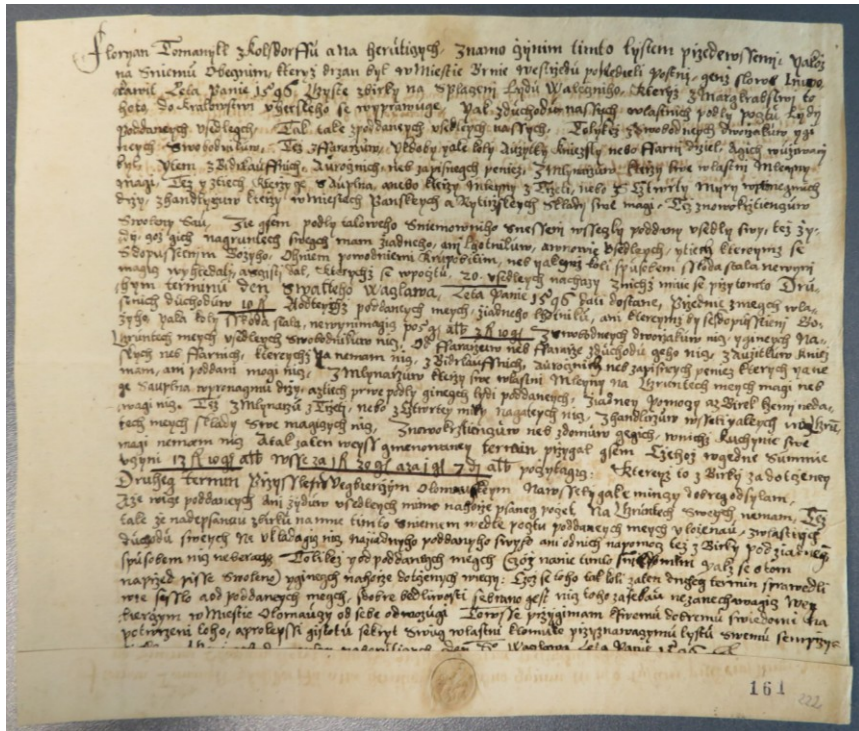
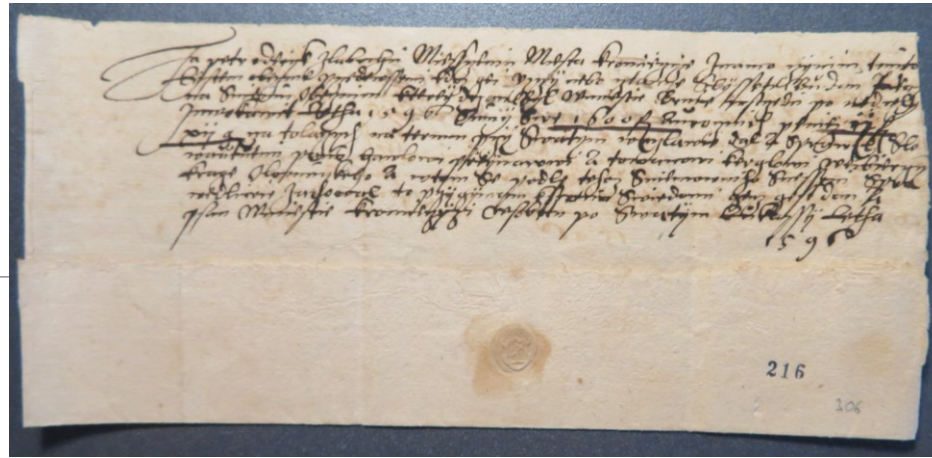
Odhad majetku

- Vypracován jen v případě potřeby a sloužil po delší dobu
- Odhadováno jmění všech obyvatel: pánů, rytířů, prelátů, měst, dvořáků, manů, půhončích, farářů, kněží, poddaných, podruhů,...
- Kdo provádí odhady?
 - Komise – na základě prodejní ceny či odhadem
 - Páni, preláti, rytíři a měšťané královských měst odhadovali své jmění sami příznávacími berními listy
 - Statky dvořáků, manů a poddaných odhadovali jejich páni; statky půhončích menší zemští úředníci; statky sirotčí zemský hejtman nebo správci
- Odhadní/šacovní registra založena podle jmen statků
- Slouží jako podklad pro rozvržení daní a jako kontrola pro příznávací berní listy
- Konec 16.st. stavové ze svých řad volili „odhadce“ -> odhady odevzdány nejvyšším zemským úředníkům a zemským soudům

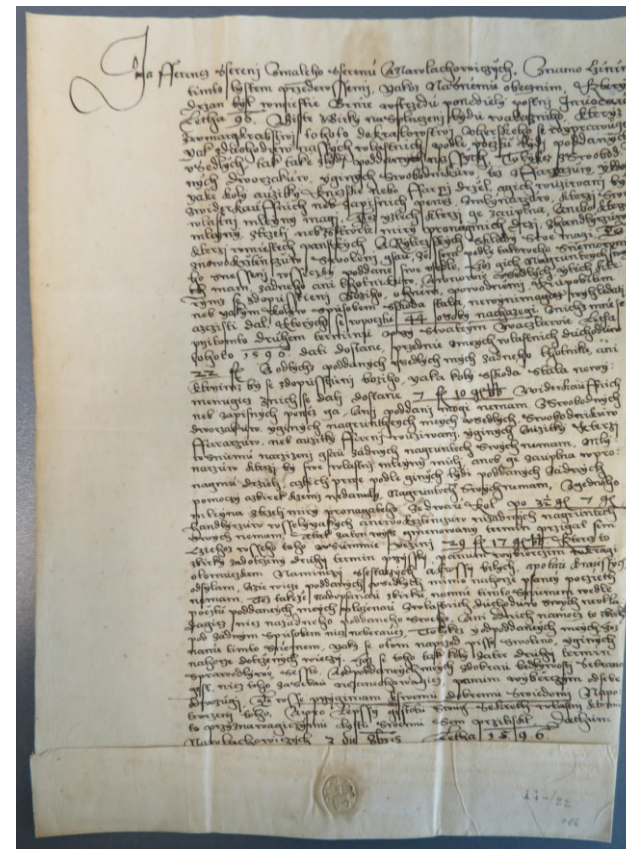
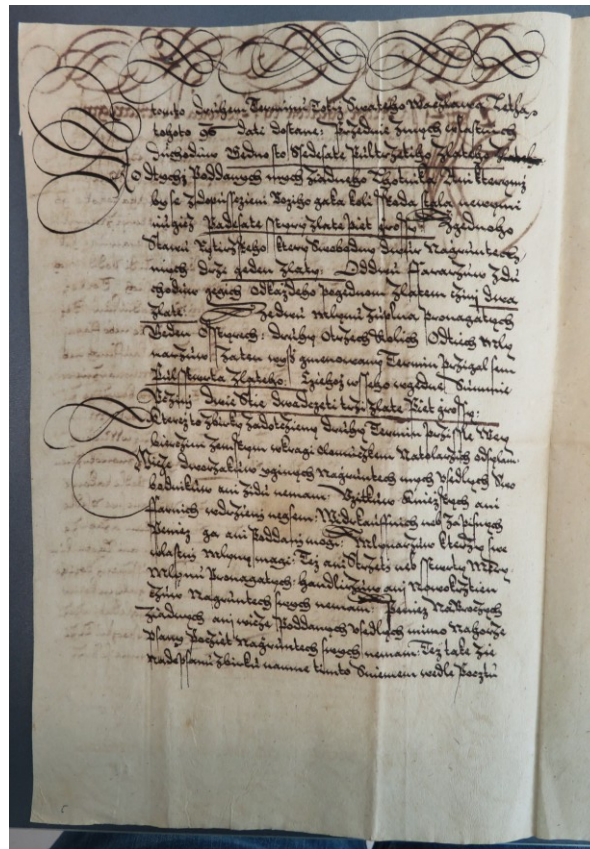
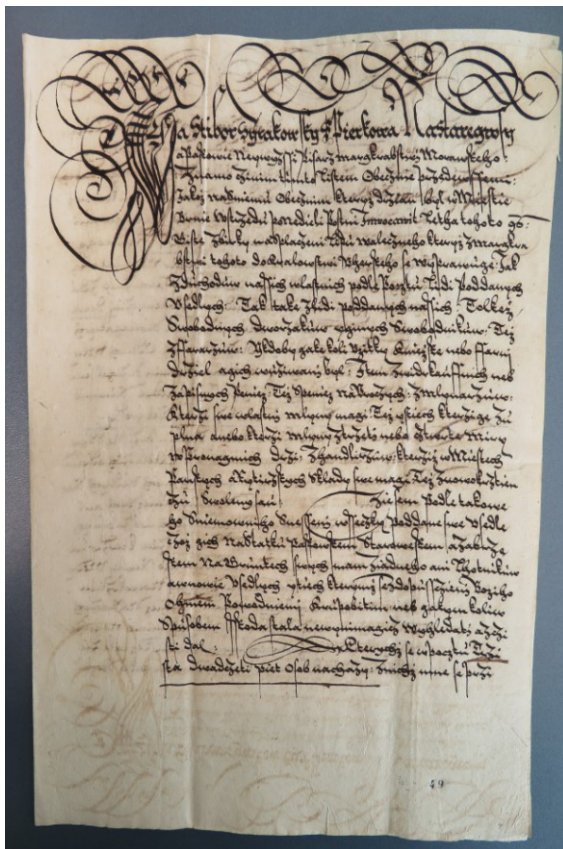
Přiznávací berní listy

- Podává každý „obyvatel“ země
- Forma přiznávacích listů ustanovena na zemském sněmu
- Vydávány pod jménem a pečetí poplatníků / vrchnostenských úředníků (za nepřítomnosti)
 - Osoby, které vlastní pečeť nemají, musí požádat pána/rytíře/město
- Doručení osobně/skrze pověřeného prostředníka bernímu úřadu nebo krajským hejtmanům
- Berní termín = termín vyhotovování přiznávacích listů -> vlastní výběr mnohdy až o několik měsíců později
- Přiznávací listy rozděleny do 4 kategorií podle stavů – číslování podle zápisů v berních rejstřících po zaplacení berně
- Listinné formule
 - Intitulace
 - Promulgace
 - Narace – specifikace sněmovního usnesení
 - Dispozice
 - Koroborace
 - Datace

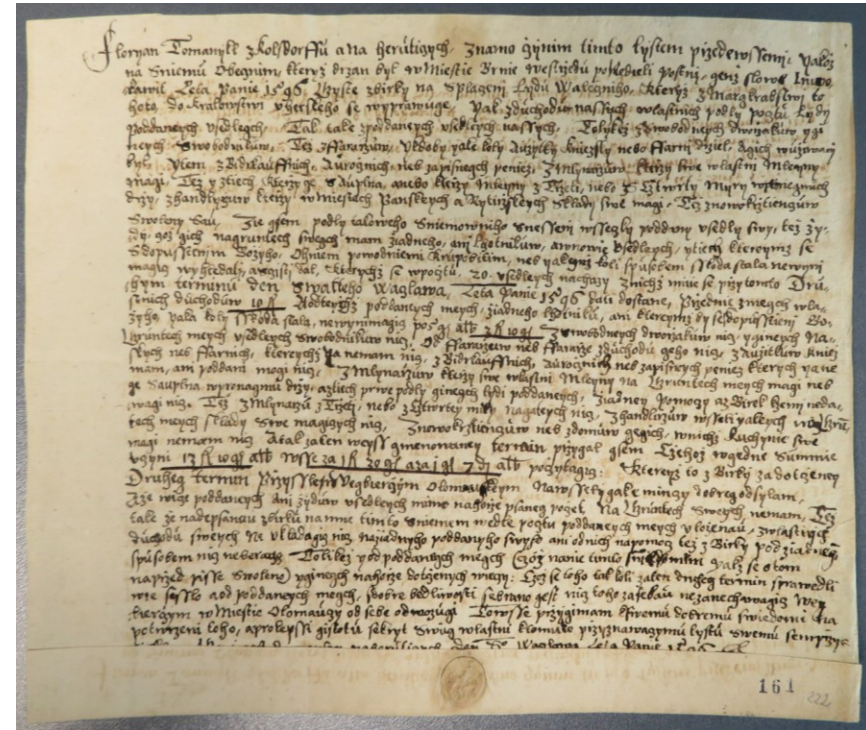
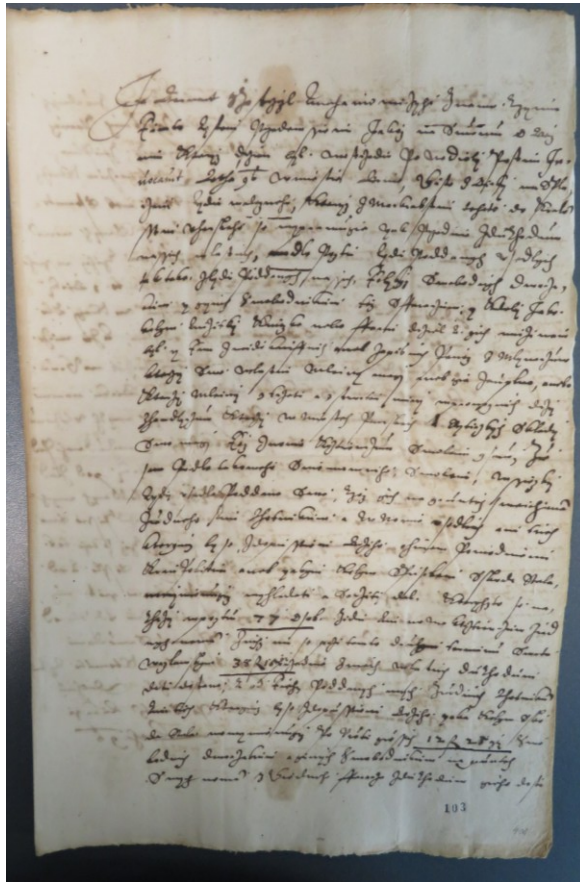
Formát

Písmo

Písmo

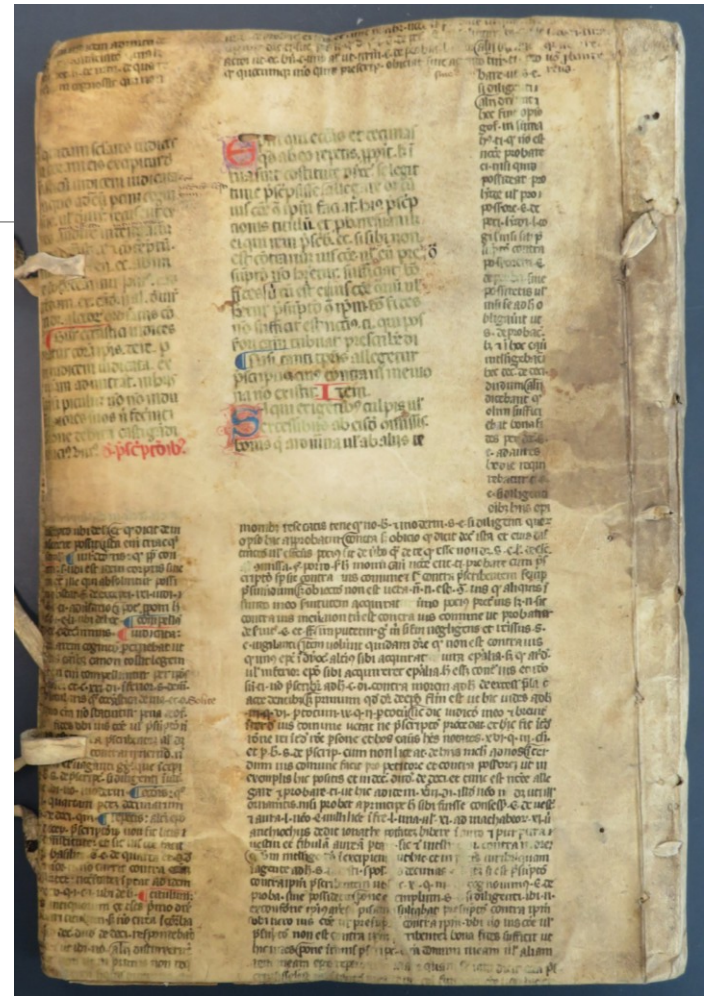

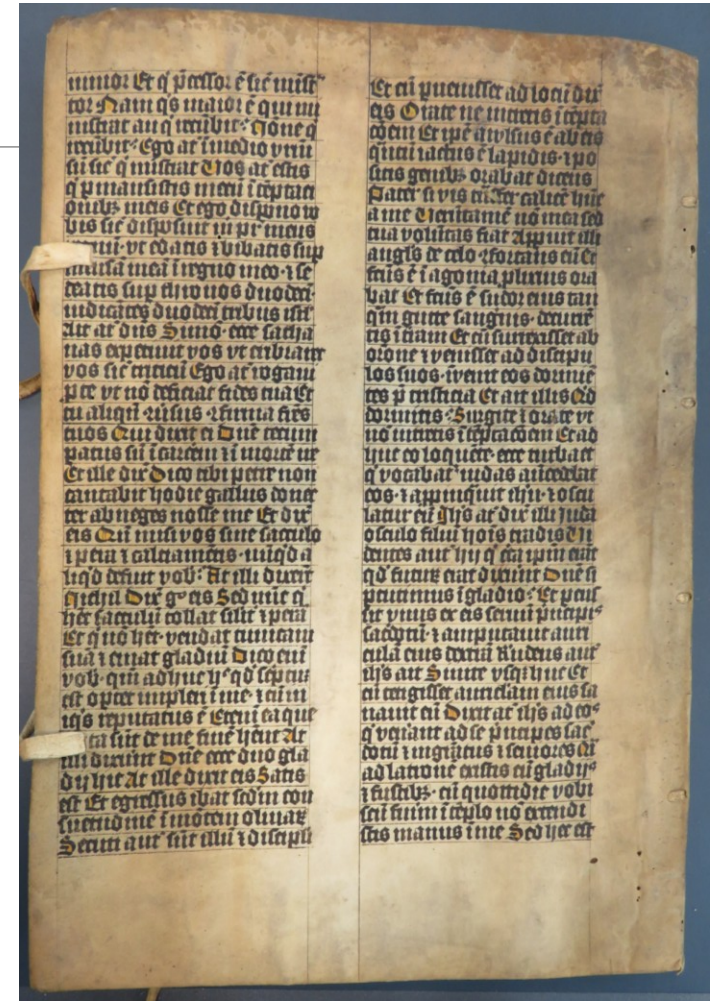
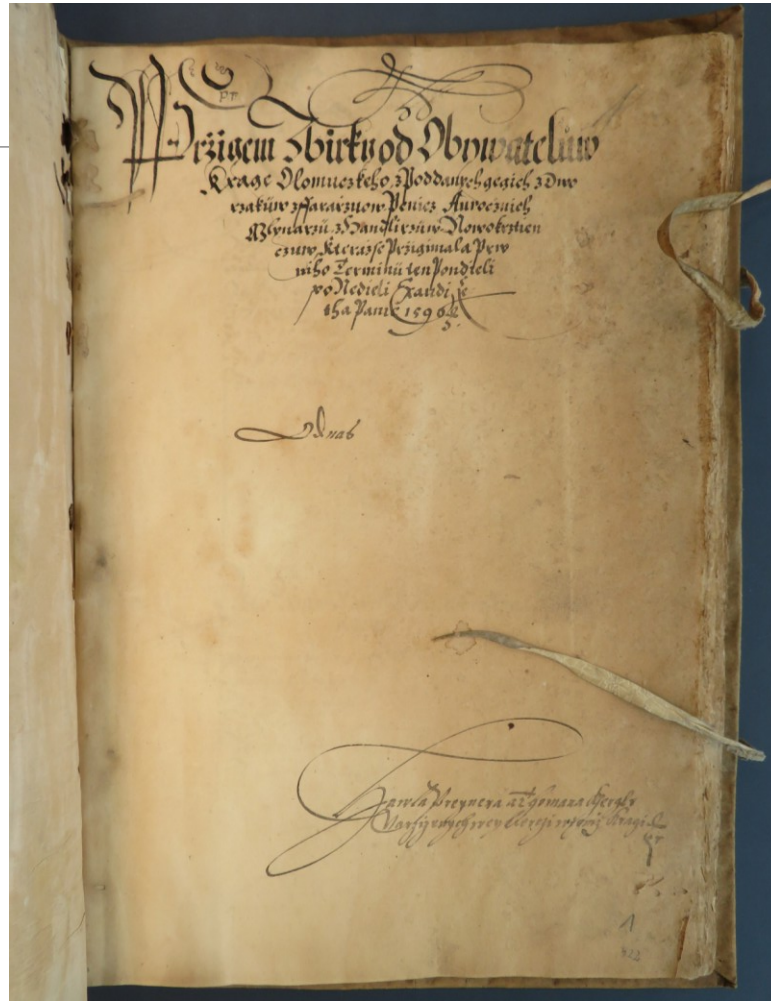
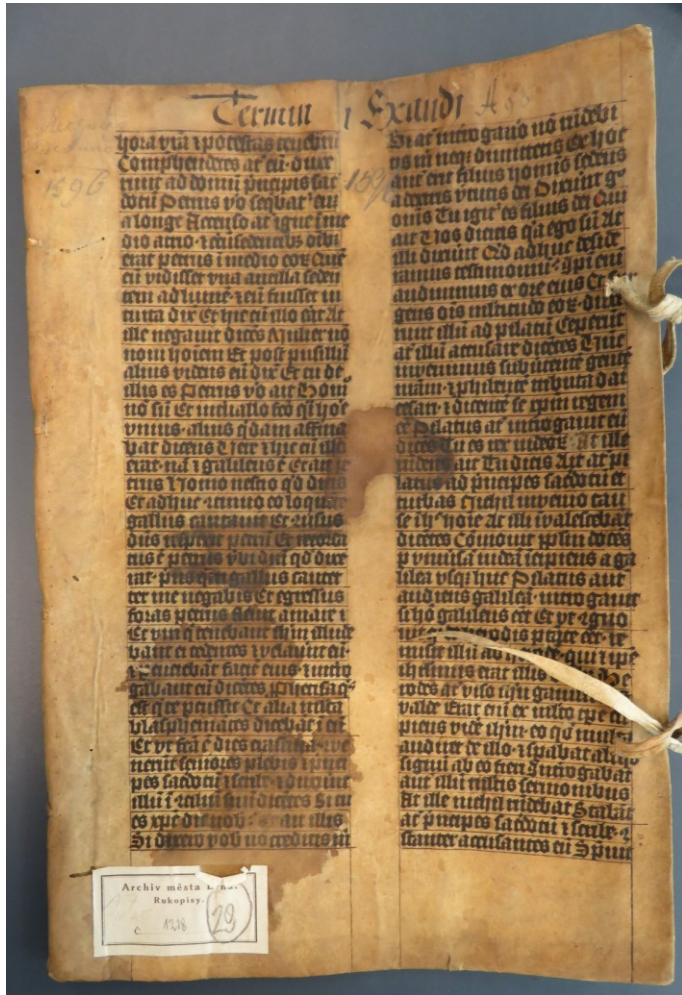
Vybírání berní

- Peníze vkládány po dílčích částkách do pytlíků, opatřených papírovými cedulkami s uvedením sumy
- Uschovány v truhlách na radnici příslušného královského města
- Po zaplacení vydána pod pečetí kvitance
- Po zaplacení vyhotoveny přípisky na berních listech – registry na rubní straně (jméno poplatníka, berní termín, odvedená suma, zdaněné položky, číslování, podtrhávání,...)
- Restantníci
 - Poplatníci, kteří odevzdali přiznávací berní list, ale samotnou berni neodevzdali
 - Vysvětlení osvědčujícím listem
 - Přiznávací listy ponechány v berním úřadě
 - Upomínání prostřednictvím zemských poslů

Berní rejstříky

- Evidence včasných berních odvodů – v řádných lhůtách
- Přehledy plnění berní povinnosti, týkající se určitého druhu berně za určitý termín na určitém teritoriu
- Zápisy členěny podle stavu poplatníků
- Evidovaná jednotka = poplatník/panství

1596

2431

Nřigeni sbírky Skopního totis

šknere XII. Decemere a Dny
kteraz se prigimata vezi
Ternpitiu do Martina
z kazdeckyho 22. 23.

Lecha Janie
1596

29. 26

Janů drcovnera z Chomana Drcy
Drcy Drcy Drcy Drcy Drcy

2

Przeciemu Dvirko od Slanu Dbywaceluw
 Krasce Olomuetskeho Min. ziszyses Mur z Obili.
 z Nybivselivatskeho Nyvnikovneho z Dblay
 z Kony z Mlcemcho. wicelaryes
 sirauntyebwiceoy. zhalencho
 z dobytiku z Dvircy. zez Alia
 z gnyes zemi Praline
 z gnyes. zez waz se
 przizymala Perw
 nicho terminu
 so Jana Kesti
 tole Janie
 1596

Dnab

Jarula Pranyera z Janana Kergls
 Nany zehy froy dny z fepidnaga

Stawpaukfu

z M. K. Van Di. Kap. Olomanczy	1 1231
z M. K. Kap. z Ddanyes.	1 691202
z M. K. Kap. z Ddanyes.	1 81-1
z M. K. Kap. z Ddanyes.	1 12124
z M. K. Kap. z Ddanyes.	1 31-1
z M. K. Kap. z Ddanyes.	1 524713

Summa 147 / 78227

Dnab

z M. K. Kap. z Ddanyes.	1 4929
z M. K. Kap. z Ddanyes.	1 9184
z M. K. Kap. z Ddanyes.	1 12124

Summa 71 / 2998

Facit 219 / 68227

1 = z M. K. Kap. z Ddanyes.

2 = z M. K. Kap. z Ddanyes.

Summa od Dvircy m. K. Kap. z Ddanyes. za terminu so Jana pranyera 303 / 19028

Summa Dvircy m. K. Kap. z Ddanyes. za terminu so Jana pranyera 1735 / 9048

Summa Dvircy m. K. Kap. z Ddanyes. za terminu so Jana pranyera 1735 / 9048

Dnab

1797

Soupis vydání

- Výdajové položky
 - Vydání za vybavení a zabezpečení chodu berního úřadu – odměny výběrčích, pomocných kancelářských sil, kancelářské potřeby,...
 - Výplaty berních peněz příjemcům
 - Moravský podkomoří – finance na chod dvoru (konkrétní částku/zbytek po vyplacení ostatním)
 - Nejvyšší zemští úředníci – moravský zemský hejtman, zemí placení důstojníci,...
 - Zemský lékař, hodinář, zemští poslové,...
 - Panovníkovi věřitelé
- Převzetí hotovosti příjemci stvrzovali kvitancemi
- Přehled výdajových položek
 - V příslušném berním rejstříku za příjmovými zápisy
 - Mimo berní rejstřík
- Skládání účtů před osobami pověřenými od stavů či panovníkem – komisaři
 - Závěrečný zápis – vyčíslení zůstatku, příjemce zůstatku, datace vyúčtování, podpis komisaře

Andani Znapred piannas

№ 1. Ua d'ist'ni... 1900K

№ 2. Naposig... 989K

№ 3. Mad'ant... 1400K

№ 4. Mad'ant... 16K

13211K

Andani Znapred piannas

13211K

125K

13211K

Handwritten signature

Summa Duntarum usque na
 przedyspanego pygmie, oberssech
 Lstara zte Fyryz, Deste Sees, Padepat Sladys
 Dvadzetci gioss.

id e. 14650 R 209

Summa Duntarum usque na
 przedyspanego pygmie, oberssech
 Lstara zte Fyryz, Deste Sees, Padepat Sladys
 Dvadzetci gioss.

id e. 14650 R 209

Summa Duntarum usque na
 przedyspanego pygmie, oberssech
 Lstara zte Fyryz, Deste Sees, Padepat Sladys
 Dvadzetci gioss.

id e. 14650 R 209

Příjemci berních peněz

Podkomoří = zeměpanský výběrčí

- Přebíral část peněz od berních úřadů, která byla určena pro císařský dvůr
 - Výnos posudného – vybíral přímo (do r. 1599)
 - Zvláštní městská berně královských a komorních měst
- Obsazován z řad vyšší, či nižší šlechty
- Pokyny přijímá od české kanceláře/dvorské komory

Rentmistrovský úřad

- Zřízen 1567
- Obsazován z řad nižší šlechty/měšťany
- Komunikace především s dvorskou komorou
- Sekunduje úřadu podkomořího -> vyhranění agendy spotřebních daní

Colmistr

- Distribuce financí na uherská bojiště
- Příslušník rytířského stavu/měšťan
- Převzetí peněz od výběrčích berní -> transport

Druhy berní

Posudné/pobečovné (pam.sněm.II, fol.2a, pam.sněm. III., fol. 312)

- Určena na hrazení nákladů královského dvoru
- Z každého prodaného čtyřvěderného sudu piva (v průměru kolem 230 l)
- Ve 4 ročních lhůtách ve výši 1-5 grošů (případně vyplacení celé částky a posudné pak stavové vybírali po celý rok)
- Poprvé povoleno na sněmu olomouckém 26.března 1546
- 1580 první soupis usedlých, poddaných a **pivovarů**
- 1609 přiznání podávajících úředníci/správcové pivovarů (nikoli majitelé)
- 1628 povinná daň jen pro královská města (ungelt) – 1 rýnský zlatý z každého sudu

Šefflgelt = měřičné

- Určena na hrazení válečné pomoci, královských dluhů, zemských potřeb
- Každý kdo kupoval/prodával jakékoli zboží – nerostné, rostlinné či živočišné
- Na Moravě poprvé vzpomínán roku 1540
- Ve všech městech, městečkách i vsích byly určeny osoby, které bránily kupčení s měřičným a 1x měsíčně odváděli vybrané berně vrchnosti/starostovi
- Zemským sněmem určeny osoby k vybírání měřičného (z každého stavu jeden) ve městech Olomouci, Brně a Znojmě

Druhy berní

Daň desátého groše (pam.sněm.III.fol.12a)

- Určena na hrazení válečných potřeb – vybírána v zájmu panovníka
- Poplatek ze všech domů v městech, městečkách i ve všech, ze statků panských, rytířských i dvořáckých usedlostí – obdoba české domovní berně
- Zavedena od 2.pol.16.st. – první výběrčí ustanoveni 1570 (vybírána do roku 1611)
- Vybírána 2x ročně – termíny sv. Bartoloměje a sv. Mikuláše -> ekvivalentem daň dvacátého groše – celoroční taxa za oba termíny
- Každý hospodář poddanské/předměstské usedlosti odváděl berni své vrchnosti a ta peníze odvedla svým jménem zemským výběrčím

Skopné

- Určena na válečné potřeby - vojsko
- Daň z kopy obilí – částka diferenciovaná podle ozimu/jaře, rustikální/dominikální (0,5 – 2 bílé groše)
- Poprvé uložena r. 1597 a vybírána do r. 1611
- Vybírána 1x ročně

Daň z masa

- Určena na potřeby zemské a válečné
- Všichni, kdo zpracovávali maso
- Zavedena na konci 16.st.

Druhy berní

Třicátek (pam.sněm.II., fol.324a)

- Určena na hrazení královských dluhů
- Kupci odvádějí každý třicátý zlatý/kopu/groš z kupní ceny (každý týden)
- Poprvé připomínán r. 1550
- 1570 v každém městě ustanoveni 2 přísežné osoby, které přihlížely k placení třicátku -> berně pak odevzdávají zemským výběřčím ustanoveným zemským sněmem

Turecká berně

- Zavedena r. 1595 a vybírána do r. 1612
- Od r. 1602 spojována s berní ze spotřebního zboží a se skopným -> ulehčení berního systému (vyhotovení jednoho společného berního přiznání)
- Vybírána 2x ročně
- Základem zdanění usedlostí + různé typy rent, kategorie výrobních a podnikatelských prostředků (kapitál), mlýnská kola, pronajaté sklady
- Od r. 1601 součástí daň z hlavy (židé)

Druhy berní

Berně z usedlých

- R. 1600 vyčleněna z turecké berně na válečné výdaje, 1604-1606 na umoření deficitu zemského rozpočtu
- 1613 základem nového berního systému markrabství
- Vybírána 1x ročně -> od r.1613 4x ročně
- Základní jednotkou usedlost – poddanská hospodářství na venkově, usedlosti předměšťanů
- R. 1600 platí pouze vrchnost/ 15 gr.b. -> 1604 po 5 gr.b. ->1605-1606 po 10 gr.b. (polovinu vrchnost, polovinu držitel gruntu) ->1613 po 15 gr.b. pouze hospodář

Sbírka z předměšťanů a poddaných

- Poprvé vyhlášena r. 1594
- Výnos určen na válečné výdaje
- Jednotkou předměstská/venkovská usedlost, jejíž držitel byl v poddanském poměru k vrchnosti z řad moravských „obyvatel“
- V hodnotě 15 gr.b., od r. 1605 1 zl.

Druhy berní

Berně z koní zbrojných

- Poprvé vypsána r. 1598
- K pokrytí vojenských výdajů země/ hrazení dluhů a úroků rozpočtu markrabství
- Od r. 1602 spojována s berní desátého groše
- 1598-1601 vybírána 1x ročně, od r. 1602 2x ročně
- Jednotka zbrojný kůň = majetek ve výši 10 000/8000/7000 zlatých moravských (od r. 1601 hodnota 20 000 zl.)
- Taxa za zbrojného koně = 10 zl.mor./rok (ve dvou splátkách)
- Jako berní jednotky využívány i u berně z usedlých

Berně ze spotřebního zboží

- Od pol.16.st. V rámci berně z desátého groše -> svébytná daň až od r. 1587
- Výnos daně odevzdávána podkomořímu – vyhrazeny pro potřeby panovníka (dluhy)
- Od r. 1593 jako sbírka k zemi pro potřeby markrabství
- Od r. 1602 spojována s tureckou berní a se skopným
- Vypisována 2x ročně